

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ НОВАТОРСТВА КЕРІВНИХ, НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ. ЧЕРВНЕВІ ПЕДАГОГІЧНІ СТУДІЇ З ТЕМИ «ШЛЯХИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ЗМІН У СУСПІЛЬСТВІ»

УДК 37.091.12:005.963

Надія БЛИК,
кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогічної майстерності
Полтавського обласного інституту післядипломної
педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського

ШКОЛА НОВАТОРСТВА – ТРАНСФОРМАТОР НОВАЦІЙ В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У статті розкрито суть школи новаторства як трансформатора новацій в освітній системі підвищення кваліфікації та показана роль новаторства у розвитку науково-методичних і педагогічних знахідок. Ознайомлено з передумовами виникнення педагогічного новаторства, його основними поняттями та джерелами розвитку школи новаторства у регіоні.

Ключові слова: новаторство, педагогічне новаторство, педагогічна майстерність, новація, трансформатор новацій, школа новаторства.

В статті раскрыта суть школы новаторства как трансформатора новаций в образовательной системе повышения квалификации и показана роль новаторства в развитии научно-методических и педагогических находок. Ознакомлено с предпосылками возникновения педагогического новаторства, с его основными понятиями и основными источниками развития школы новаторства в регионе.

Ключевые слова: новаторство, педагогическое новаторство, педагогическое мастерство, новация, трансформатор новаций, школа новаторства.

The essence of school of innovation is revealed as a transformer of innovations in the educational system training and shown the role of innovation in the development of scientific and methodological and pedagogical finds. It is acquainted with preconditions of appearance pedagogical of innovation, of his basic concepts and basic sources of development of school of innovation in a region.

Key words: *innovation, pedagogical innovation, pedagogical skills, innovation, transformer of innovations, school of innovation.*

Актуальність проблеми дослідження. Розвиток освітньої системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників вимагає від сучасного педагога інноваційної поведінки, тобто максимального розвитку його індивідуальності, активної й систематичної творчості в педагогічній діяльності. Саме процес становлення педагога-новатора у чинній системі стане ефективним за наявності наступних спеціальних організованих умов: орієнтації навчання на узагальнену модель підготовки педагога до новаторської діяльності, формування у педагогічних працівників творчої активності, сприйнятливості до нового.

У центрі уваги багатьох дослідників упродовж останніх ста років перебуває проблема педагогічної творчості й новаторства, яка стала своєрідним лакмусовим папірцем дослідження проблем освіти в цілому й основним критерієм її ефективності.

Ступінь дослідження проблеми. Актуалізація вищезазначеного питання виникла в кінці ХХ ст. у зв'язку з кризою традиційної європейської системи освіти й необхідністю її реформування: у 80-90-ті рр. були опубліковані роботи В. І. Загвязинського, В. А. Кан-Калика, Н. Д. Никандрова та ін.

Низка сучасних досліджень науковців Л. І. Даниленко, Г. В. Єльнікової, О. І. Зайченко, Н. І. Клокар, В. І. Маслова, В. В. Олійника, А. П. Пуховської, М. І. Романенка, Т. М. Сорочан та ін. присвячена проблемам оновлення системи післядипломної педагогічної освіти та освітньої системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників, зокрема інноваційним змінам у їхньому змісті, формах, методах, технологіях на сучасних методологічних засадах синергетичної методології, гуманітаризації тощо. Питання новаторства в післядипломній педагогічній освіті постійно розглядається сучасними науково-педагогічними працівниками Н. І. Білик, М. В. Гриньовою, Л. В. Колесниковою, Л. М. Колосовою, Н. В. Любченко, Н. А. Мельник, А. П. Самодриним, Є. Р. Чернишовою та ін. Їхні роботи опубліковані у збірниках бібліотечки Всеукраїнської школи новаторства керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників та у Всеукраїнському науково-практичному освітньо-популярному журналі «Імідж сучасного педагога» тощо.

Проте означене питання новаторства ще не знаходить достатньої реалізації в освітній системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Мета статті – розкриття суті школи новаторства як трансформатора новацій в освітній системі підвищення кваліфікації та виявлення ролі новаторства у розвитку науково-методичних і педагогічних знахідок.

Виклад основного матеріалу. Погоджуємося

з твердженням, що «творче зростання вчителя проходить приблизно такі стадії: «масова практика» («працюю як усі») – «позитивний досвід» («працюю вдало, краще за деяких колег») – «передовий досвід» («працюю інакше і краще, ніж багато колег») – «новаторство» («працюю інакше і краще, ніж усі»)» [10, с. 55].

Чим же відрізняється новаторство від педагогічної майстерності?

Новаторство – вияв ініціативи, творення нового в науці, мистецтві, виробництві, управлінні тощо. Психологія вивчає новаторство як специфічний вид діяльності, в ході якого досягається вихід за межі існуючого, творення нових зразків матеріальної й духовної культури [7].

Педагогічна майстерність – це «доведена до високої міри досконалості навчальна і виховна умілість, яка відображає особливу відшліфованість методів і прийомів уживання педагогічної для психологічного типу теорії на практиці, завдяки чому забезпечується висока ефективність навчально-виховного процесу» [9, с. 12].

Крім того, це діяльність педагога на рівні зразків та еталонів, відпрацьованих у практиці й уже описаних у методичних розробках і рекомендаціях. Майстерність педагога прямо не пов'язана зі стажем його роботи.

Досить важливо, на наш погляд, учителю усвідомлювати, що у перетворенні його педагогічної діяльності на мистецтво він проходить кілька етапів:

1. **Професіоналізм.** У процесі самостійної роботи педагога в навчальному закладі триває фахове зростання, вдосконалення, але інтенсивніше й цілеспрямованіше.

2. **Педагогічна майстерність.** Під час діяльності психологічно-педагогічна культура педагога зростає. Він займається педагогічним моделюванням, пошуком нових елементів у навчально-виховному процесі, його вдосконаленням.

3. **Педагогічне новаторство.** Педагог-новатор подає принципово нові ідеї до організації навчально-виховного процесу, розробляє сучасні методичні системи, створює модерні педагогічні технології тощо.

Отже, вищим рівнем професійної діяльності вчителя є **педагогічне новаторство**, яке є умовою розвитку освіти, оскільки вносить до нього різного роду **новації**. Останні виражаються в тенденціях накопичення видозміни всіляких ініціатив і нововведень в освітньому просторі. Їх наслідком можуть бути як часткові трансформації у змісті освіти і педагогічних технологіях, так і глобальні зміни у сфері освіти.

Між педагогічною майстерністю й новаторством часто буває важко провести межу, тому, опанувавши відомі принципи й методи, педагог зазвичай не зупиняється на досягнутому. Знаходячи й використовуючи все нові й нові оригінальні прийоми або по-новому, ефективно поєднуючи старі, педагог-майстер поступово стає справжнім педагогом-новатором.

Не дивлячись на досить активне розроблення проблеми педагогічного новаторства, на нинішній день залишаються практично невивченими соціально-психологічні й педагогічні характеристики співтовариств педагогів, що дозволяють їм стати суб'єктом не просто спільної, а саме колективної

творчої діяльності, яка породжує нові виховні й освітні можливості, що кардинально поліпшують якість освіти.

Коллективна педагогічна творчість нетотожна сукупності діяльності окремих талановитих педагогів, її характеризують:

- єдині цільові установки членів колективу, сформовані на основі педагогічних цінностей, спільні мотиви;

- спільна діяльність у досягненні цілей – взаємодопомога, розподіл відповідальності, поєднання управління й самоврядування;

- спільний об'єкт діяльності – дитина, дитяча група, колектив;

- гармонійні міжособистісні стосунки, що виникають на основі ділових, співробітництва й взаємодії [6, с. 73].

Вважаємо, що взаємодія і колективна творча діяльність керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників у школах новаторства України може дати ефективний результат у спільній роботі.

Педагогічний працівник – виразник і виконавець вольової та мотиваційної регуляції життя суспільства. Його діяльність є похідною від саморозвитку суспільства.

За допомогою соціально контрольованих дій науково-педагогічного працівника формується виховне й освітнє середовище, яке відповідає нормам моралі та рівню розвитку суспільства, тобто середовище, у якому триває життєдіяльність усіх членів суспільства. Завдяки педагогу синхронізуються потреби суспільства і рівня змістової та технологічної підготовки та перепідготовки громадян.

В особі науково-педагогічного працівника суспільство актуалізує свої потреби, усвідомлює й мотивує власні дії. Науково-педагогічний працівник є посередником між суспільством і молодим поколінням, між соціальними вимогами суспільства та їх втіленням у життя.

Діяльність науково-педагогічного працівника вищої школи має високу соціальну значущість і посідає одне з центральних місць у державотворенні, формуванні національної свідомості й духовної культури українського суспільства.

В освіті важлива роль належить вищій школі, а отже – викладачам (у вищих навчальних закладах I і II рівнів акредитації) і науково-педагогічним працівникам (у вищих навчальних закладах III і IV рівнів акредитації, до речі, до них відносяться й освітні заклади післядипломної педагогічної освіти, але їхній статус закладу III рівня акредитації числиться, на жаль, лише на папері).

Роль науково-педагогічного працівника в суспільстві розглядають у зв'язку з його діяльністю в системі суспільних відносин, їх становленням і розвитком. Суспільство потребує реалізації своїх освітніх і виховних функцій. Педагог сприяє задоволенню потреб суспільства, бере активну участь у творенні та усвідомленні, насамперед молодим поколінням, суспільних відносин.

Власне, науково-педагогічний працівник є й залишається посередником між суспільством загалом і молодим поколінням, між соціальними вимогами суспільства та їхнім втіленням у життя. Тому він має опанувати розвинуті інтелектуальні й моральні якості [5, с. 298].

Саме науково-педагогічні працівники необхідні

суспільству як трансформатори його ідей і життєвих сил, які спонукають до новаторського руху, є носіями соціального досвіду й економічного розвитку суспільства, що зумовлює та ініціює їхній духовний розвиток.

Отже, школа новаторства керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників необхідна суспільству як спільнота, яка є трансформатором новацій, першоджерелом новаторського руху.

Такою спільнотою є Всеукраїнська школа новаторства (ВШН) керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників, яка функціонує при ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України. За 2011–2015 роки своєї дієвості вона зарекомендувала себе як співтовариство, що поєднує різні новаторські ідеї, думки, інтереси, розвиває навички культури спілкування, розповсюджує накопичений досвід регіональних (РШН) і зональних (ЗШН) шкіл новаторства України.

Школи новаторства будь-якого рівня (всеукраїнського, регіонального, зонального, районного) є трансформаторами новацій в освітній системі підвищення кваліфікації.

Зародження новітніх педагогічних думок у школах новаторства, їхнє поширення й розвинення здійснюються у постійному взаємозв'язку і взаємовпливі. Отже, педагогічна думка є своєрідним трансформатором між суспільною думкою і педагогічною наукою, збагачуючи останню новими соціальними ідеями. Педагогічна наука, у свою чергу, привносить у педагогічну, а разом з тим, і в суспільну думку теоретичне обґрунтування педагогічних процесів і явищ [4; 6].

Головним механізмом розвитку школи новаторства служить колективна педагогічна творча діяльність. Це – найважливіший шлях гармонізації педагогічного життя співтовариства педагогів.

Саме за п'ять останніх років посилюється новаторський рух в Україні, що відзначився появою різних форм розвинення майстерності педагогів: Червневі студії ВШН у Рівному, методичні студії та педагогічні мости між регіональними і зональними школами новаторства, мережева взаємодія між ними, створення сайтів і блогів, проведення педагогічних мостів, фестивалів і конкурсів, майстер-класів, видання матеріалів досягнень різних шкіл новаторства тощо.

Так, у Рівненському ОШПО із метою модернізації системи управління професійним розвитком методистів науково-методичних установ відбувається організація спеціального навчання за участю науковців під час Червневих методичних студій, метою яких є формування творчої особистості як основної цінності суспільства; створення розгалуженої інфраструктури методичної служби на принципах мережевої взаємодії й маркетингу; розроблення та презентація нових, досконаліших критеріїв експертизи освіти в регіоні, механізмів їх застосування у практичній діяльності, впровадження яких сприятиме забезпеченню стабільного функціонування й розвитку системи освіти регіону, формуванню єдиного інформаційно-навчального середовища регіональної освітньої системи тощо.

Ідея створення регіональних шкіл новаторства знайшла своє відгалуження в окремих областях України, які діють у рамках ВШН. На основі систематизації та узагальнення матеріалів щодо функціо-

нування регіональних шкіл новаторства, проведених Університетом менеджменту освіти НАПН України, відзначимо, що навіть у цьому питанні помічаємо різні підходи до створення таких спільнот:

1. Рівненська регіональна школа новаторства керівних і педагогічних працівників дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів (голова координаційної ради – Н. А. Мельник, Рівненський ІІПО) об'єднує 3 школи новаторства: керівних і педагогічних працівників ЗНЗ, керівних і педагогічних працівників ПНЗ, керівних і педагогічних працівників ДНЗ, та 3 зональні школи новаторства: північну, центральну, південну.

2. Обласні школи новаторства (ОШН) Донецького ІІПО об'єднують 5 шкіл новаторства: ОШН керівних кадрів «Використання інноваційних технологій в управлінні діяльністю ЗНЗ як необхідна умова проектування індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогічних працівників» у відділеннях: директори ЗНЗ; заступники директорів ЗНЗ (координатори – Л. П. Пасечнікова, Т. В. Калган); ОШН методичних кадрів «Інноваційний менеджмент у системі науково-методичної роботи як вектор удосконалення фахової майстерності педагогічних працівників» (координатор – завідувач ЦКРМС); ОШН керівних, методичних і педагогічних працівників дошкільної освіти (координатори – С. І. Макаренко, О. О. Стягунова); ОШН методичних кадрів ПНЗ «Зміна ролі ПНЗ в освітніх округах засобами проектно-цільового управління розвитком закладу» (координатор – Г. І. Ломакіна); ОШН методичних кадрів та керівників ДНЗ, ЗНЗ, ПНЗ, санаторних шкіл-інтернатів «Здоров'язбережувальний потенціал діяльності навчальних закладів» (координатор – В. С. Поуль).

3. Волинська регіональна школа новаторства керівних і педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів (І. В. Шинкарук, Волинський ІІПО).

4. Регіональна школа новаторства керівних і педагогічних працівників дошкільної освіти (Т. В. Наумчук, Житомирський ІІПО).

5. Регіональна школа новаторства керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників післядипломної педагогічної освіти Тернопільської області (координатор – Л. Є. Соболяк, Тернопільський ІІПО) та 9 зональних шкіл новаторства.

6. Черкаська регіональна школа новаторства (О. І. Замулко, Черкаський ІІПО) та Уманська зональна школа новаторства (Т. В. Баранюк, метод-

кабінет відділу освіти Уманської райдержадміністрації).

7. Школи новаторства Чернігівського ІІПО імені К. Д. Ушинського об'єднують 4 школи новаторства: керівних кадрів ЗНЗ «Співпраця з науковцями – як важливий чинник формування інноваційного освітнього середовища у загальноосвітніх навчальних закладах» (координатор – М. С. Артюх); методичних працівників Р(М)МК, (НМЦ) «Психологічний супровід управлінської діяльності керівника ЗНЗ» (координатор – Г. Л. Чепурна); педагогічних працівників ДНЗ та ЗНЗ «Інноваційні технології удосконалення психолого-педагогічної компетентності батьків» (координатор – Т. В. Подорога); педагогічних працівників ДНЗ та ЗНЗ I ступеня «Особливості наступності розвитку особистості дітей дошкільного та молодшого шкільного віку» (координатор – В. П. Антипець).

8. Регіональна школа новаторства педагогічних працівників (науковий керівник – Н. А. Калініченко, координатор – Л. М. Кірішко, Кіровоградський ІІПО імені Василя Сухомлинського).

9. Авторська регіональна школа новаторства для педагогів, які викладають логіку «Розвиток логічної компетентності особистості в умовах реалізації освіти впродовж життя» (автор – Н. В. Василенко, Вінницька академія неперервної освіти).

10. Обласна авторська творча майстерня новаторства керівних і педагогічних працівників «Педагогічна майстерність: теорія і практика» (керівник – Л. А. Морочковська, Чернівецький ІІПО).

11. Полтавська регіональна школа новаторства керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників післядипломної педагогічної освіти (координатор – Н. І. Білик, Полтавський ІІПО), до складу якої входить 11 зональних шкіл новаторства, Центр педагогічної освіти «Новатор» Науково-навчального комплексу багаторівневої неперервної освіти «Профільна освіта регіону» Кременчуцького інституту Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля та Школа молодого вчителя Полтавщини [2].

1 липня 2014 р. було створено сайт «Полтавська регіональна школа новаторства» [ID: 2364591]. На 15 червня 2015 року позиція сайту в рейтингу HotLog займала 216 місце. Кількісні та якісні показники за 2014–2015 рр. представлені у наступній таблиці (всього відвідувачів сайту – 945, перегляд матеріалів сайту – 5743, сесій – 1679):

	2014							2015						
	06	07	08	09	10	11	12	01	02	03	04	05	06	Усього
Відвідувачів	40	11	10	66	47	71	71	76	125	132	113	92	91	945
Перегляд матеріалів	620	41	123	382	238	219	258	248	531	690	535	904	954	5743
Сесії (відвідування)	91	22	25	134	72	116	109	116	185	211	181	176	241	1679

Представлені в таблиці дані свідчать про широку аудиторію сайту РШН, його дієвість: щомісяця близько 100 відвідувачів. Керівні, науково-педагогічні й педагогічні працівники та інші зацікавлені особи можуть ефективно обмінюватися досвідом щодо створення та діяльності регіональної (зональних) шкіл новаторства керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників у межах Всеукраїнської школи новаторства, а також мати можливість повідомити про власні погляди, ідеї, здобутки.

На наш погляд, перспективи шкіл новаторства передбачають такі етапи їхнього розвитку:

I – розвиток творчої індивідуальності педагога, розвиток здатності виявляти, формулювати, аналізувати й вирішувати творчі педагогічні завдання, а також розвиток спільної технології новаторського пошуку, самостійне перенесення раніше засвоєних знань і вмій у нову ситуацію, бачення проблеми в знайомій ситуації, новій функції об'єкта, комбінування раніше засвоєних способів діяльності в новій, стосовно виниклої проблеми, розвиток критичного мислення;

II – опанування основ методології наукового пізнання, педагогічного дослідження; ознайомлення з передумовами виникнення новаторської педагогіки, з її основними поняттями; вивчення основних джерел розвитку школи новаторства;

III – освоєння технології новаторської діяльності; ознайомлення з методикою складання авторської програми, етапами експериментальної роботи в освітній установі; аналіз і прогнозування подальшого розвитку новаторства;

IV – практична робота з упровадження новаторства в педагогічний процес, здійснення корекції, відстежування результатів експерименту, самоаналіз професійної діяльності (на цьому етапі формується новаторська позиція педагога як система його поглядів й установок відносно новаторства).

Висновок. Таким чином, регіональна школа новаторства в цілому є трансформатором новацій в освітній системі підвищення кваліфікації. Констатуємо, що головним чинником підготовки педагога до новаторської діяльності є розвиток його індивідуального стилю роботи [3]. Трансформація новацій через школи новаторства виступає потужною силою в освітній системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників [1].

У подальшій перспективі, на наш погляд, є створення міжрегіональних шкіл новаторства керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників в освітній системі підвищення кваліфікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Білик Н. І. Механізм трансформації новаторства в умовах регіону [Електронний ресурс] / Н. І. Білик // Післядипломна освіта в Україні. – 2014. – № 1 (24). – С. 40–45. – Режим доступу : <http://lib.vippo.org.ua/periodyka.php?book=5153>.

2. Білик Н. І. Координація діяльності молодих учителів Полтавщини у межах регіональної школи новаторства / Н. І. Білик // Розвиток та саморозвиток педагогічної майстерності у сучасному освітньому просторі : тези доповідей Міжнародного форуму педагогічної майстерності (7–8 квітня 2015 року, Полтава) / редкол. : В. В. Зелюк (голова), Я. В. Сухенко, Н. І. Білик [та ін.] ; Полт. обл. ін.-т післяд. пед. освіти ім. М. В. Остроградського. – Полтава : ФОП Гаража М. Ф. – 2015. – С. 7–10.

3. Білик Н. І. Перспективи розвитку шкіл новаторства в регіоні: економічний аспект / Н. І. Білик // Проблеми та перспективи розвитку регіональної економіки : тези доповідей X Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів, молодих учених та науковців (24 квітня 2015 р., Кременчук) / за заг. ред. П. І. Сокурника. – Кременчук : ПП Щербатих, 2015. – С. 27–28.

4. Днепров Э. Д. Методологические проблемы истории педагогики / Э. Д. Днепров // Сов. педагогика. – 1986. – № 8. – С. 95–102.

5. Козяр М. М. Педагогика вищої школи : навч. посіб. / М. М. Козяр, М. С. Коваль. – Київ : Знання, 2013. – 327 с.

6. Кочетова А. Коллективное педагогическое творчество / А. Кочетова // Народное образование. – 2004. – № 2. – С. 72–84.

7. Новаторство : матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : uk.wikipedia.org/wiki/Новаторство.

8. Поняття історії педагогіки, її основні категорії : MegaLib.com.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу : megalib.com.ua/.../826_1_Ponyattu...kategorii.html.

9. Харламов И. Ф. О педагогическом мастерстве, творчестве и новаторстве / И. Ф. Харламов // Советская педагогика. – 1992. – № 7–8. – С. 11–15.

10. Чоботарь А. Донецкий феномен / А. Чоботарь // Народное образование. – 1991. – № 4. – С. 54–58.

Дата надходження до редакції: 16.06.2015 р.